

سۇئال

مەن ئاللاھ ھەققىدە ھەقىقىي ئىشىنىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ پەزىلەتلىرىنى كۆپ ئاڭلىدىم ۋە ئوقۇدۇم . ئەمدى سىلەر ماڭا ئاللاھ ھەققىدە ئىشىنىشنىڭ مەنىسىنى تەپسىلىي چۈشەندۈرۈپ قويساڭلار . ئۇنىڭدا ، مېنىڭ ھەقىقىي ئىشىنىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشۇمغا ھەمدە پەيغەمبىرىمىز (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنىڭ يولىغا مۇخالىپ ئىش قىلىپ قويۇشتىن ساقلىنىشىمغا ياردىمى بولۇپ قالار .

تەپسىلىي جاۋاب

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن .

ئاللاھقا ئىشىنىش دىگەنلىك - ئاللاھنىڭ مەۋجۇدلىقى ، پەرۋەردىگارىلىقى ، ئىلاھلىقى ۋە ئۇنىڭ ئىسىم - سۈپەتلىرىگە قەتئىي ئىشىنىش .

ئاللاھقا ئىشىنىش تۆۋەندىكى تۆت نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . كىمكى ئۇلارغا ئىشەنسە ، ئۇ ھەقىقىي ئىشەنگۈچى (مۇئىمىن) . بىرىنچى : ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ مەۋجۇدلىقىغا ئىشىنىش
ئاللاھنىڭ مەۋجۇدلىقىنى كۆرسىتىدىغان نۇرغۇن شەرئىي دەلىللەرنى دىمىسەكمۇ ، ئەقىل ۋە تۇغما تەبىئەت ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ مەۋجۇدلىقىنى كۆرسىتىدۇ .

1- تۇغما تەبىئەتنىڭ ئۇنىڭ مەۋجۇدلىقىنى كۆرسىتىشى : ھەر بىر مەخلۇقات ھېچ بىر ئالدىنئالا تەپەككۇرسىز ياكى ئۆگىتىلمەستىن ئۆزىنىڭ ياراتقۇچىسى ھەققىدە تۇغما ئىشىنىدىغان قىلىپ يارىتىلغان . ھەمدە بۇ تۇغما تەبىئەتتىن ئازدۇرۇش تەسىرىگە ئۇچرىغان كىشىدىن باشقا ھېچكىم چىقىپ كىتەلمەيدۇ . شۇڭلاشقا پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **ھەر قانداق پەرزەنت فىترەت (تەبىئەت، يەنى ئىسلام) ئۈستىدە تۇغۇلىدۇ . بىراق ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسى ئۇنى بىر يەھۇدىي، ياكى خىرىستىئان ۋە ياكى بىر مەجۇسەي قىلىدۇ .** [بۇخارىي(1358)، مۇسلىم(2658) نەقىل قىلغان]

2- ئەقىلنىڭ ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ مەۋجۇدلىقىنى كۆرسىتىشى : بارلىق مەخلۇقاتلارنىڭ بۇرۇن ، ھازىر ۋە كەلگۈسىدە ئۆزلىرىنى بارلىققا كەلتۈرىدىغان بىر ياراتقۇچىسى بولۇشى كىرەك . چۈنكى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنى ئۆزى بارلىققا كەلتۈرىشى ، ياكى ئۆزىچە بارلىققا كىلىشى مۇمكىن ئەمەس .

ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنى ئۆزى بارلىققا كەلتۈرىشى مۇمكىن ئەمەس ، چۈنكى بىر نەرسە ئۆزىنى ئۆزى يارىتالمايدۇ . چۈنكى ئۇ بارلىققا كىلىشتىن ئىلگىرى يوق ئىدى ، شۇڭا ئۇ قانداقسىگە ياراتقۇچى بولالايدۇ ؟ !

ھەمدە ئۆزىچە بارلىققا كىلىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس، چۈنكى ھەرقانداق يۈز بەرگەن نەرسىنىڭ يۈز بەرگۈزگۈچىسى بولىدۇ . ۋە بۇ

مەۋجۇداتلارنىڭ ئاجايىپ ، مۇكەممەل ئۇسلۇپتا يارىتىلىشى ، ھەربىر يارىتىلغان نەرسىنىڭ باشقا نەرسىلەرگە ئۆزئارا ماس بولۇشى ، ھەمدە سەۋەپ ۋە نەتىجە ئوتتۇرىسىدىكى زىچ باغلىنىش ، مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى ئالەمنىڭ تاسادىپى ، ئۆزىچە بارلىققا كىلەلىشى مۇمكىنچىلىكىنى يوققا چىقىرىدۇ . چۈنكى تاسادىپى يۈز بەرگەن نەرسە دەل ، مۇكەممەل ھالەتتە يۈز بەرمەيدۇ . شۇڭا ئۇ قانداقسىگە دەل ، تەڭپۇڭ ھالەتتە تۇرىدۇ ؟ !

ئەگەر بۇ نەرسىلەرنىڭ ئۆزىنى ئۆزى يارىتىشى ياكى تاسادىپى بارلىققا كىلىشى مۇمكىن بولمىسا ، ئۇنداقتا جەزمەن ئۇلارنى بارلىققا كەلتۈرگۈچى بار ، ئۇ بولسىمۇ بارلىق دۇنيانىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھ .

ئاللاھ بۇ ئەقلى دەلىلى ۋە كەسكىن ئىسپاتلارنى تۇر سۇرىسىدە تىلغا ئالدى ، ئۇ مۇنداق دىدى: **ياكەم ظۇلار ياراتقۇدەسەز يارعتەلغانمۇ؟ ياكەم ظۇلار ظۇلەرە ياراتقۇدەسەز؟** [تۇر(تاغ) : 35]

يەنى ئۇلار بىر ياراتقۇچىسىز يارىتىلمىغان ، ھەمدە ئۇلار ئۆزلىرىنى ئۆزى ياراتمىغان بولسا ، ئۇنداقتا ئۇلارنىڭ ياراتقۇچىسى جەزمەنكى تەرىپلەنگۈچى ۋە ئۇلۇغلانغۇچى ئاللاھ . شۇڭلاشقا جۇبەير بىن مۇتئىم ئاللاھ ئەلچىسى(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن)نىڭ تۇر سۇرىسىنى ئوقۇغىنىغا قۇلاق سىلىپ ، مۇنۇ: **ياكەم ظۇلار ياراتقۇدەسەز يارعتەلغانمۇ؟ ياكەم ظۇلار ظۇلەرە ياراتقۇدەسەز؟** [35] **ياكەم ظۇلار ظاسمانلارنە ۋە زئىمەننە ياراتقانمۇ؟ بەلكەم ظۇلار (اللەنەت بەرلەكەسە) ظەشەنمەيدۇ[36].** **ظۇلارنەت يئىنەدا سەئۇرەدەسارەنەت خەزەنەلەرە بارمۇ؟ ياكەم ظۇلار (كازەنەتەنە) بويسۇندۇرغۇدەسەز؟**

[تۇر (تاغ) : 35-37] ئايەتلەرگە كەلگەندە ، (ئۇ چاغدا جۇبەير تېخى مۇشۇرىك ئىدى .) ئۇ مۇنداق دىگەن : " يۈرۈكۈم ئۇچۇپ چىقىپ كەتكىلى تاس قالدى . ئاشۇ بولسا ئىماننىڭ قەلبىمگە تۇنجى كىرگەن ۋاقتى ئىدى . " [بۇخارىي بىر نەچچە ئورۇندا نەقىل قىلغان]

ئۇنى تىخىمۇ ئوچۇقلاش ئۈچۈن بىر مىسال كەلتۈرەيلى :

ئەگەر بىر كىشى سىزگە بىر گۈزەل ئوردا بارلىقىنى ، ئۇنىڭ باغلار بىلەن ئورالغانلىقىنى ، باغلاردا ئۆستەڭلەرنىڭ ئىقىپ تۇرىدىغانلىقىنى ، ئوردىنىڭ بىساتلار ۋە كىرىسلولار بىلەن تولغانلىقىنى ، زىبۇ-زىننەت ۋە ھەشەمەتنىڭ بارلىق تۈرى بىلەن بىزەلگەنلىكىنى ، ھەمدە بۇ ئوردا ۋە ئۇنىڭدىكى بارلىق نەرسىلەر ئۆزلىرىنى ئۆزى بارلىققا كەلتۈرگەن ياكى ئۇ ھىچبىر قۇرغۇچىسىز تاسادىپىي مۇشۇنداق بارلىققا كەلگەن دىسە ، سىز شۇ ھامان ئۇنى ئىنكار قىلىسىز ھەمدە ئۇنى يالغان ۋە بۇ بىر ئەخمىقانە سۆز دەپ قارايسىز . ئەھۋال مۇشۇنداق تۇرسا ، يېرى ، ئاسمىنى ۋە يۇلتۇز-پىلانېتلار بىلەن كۆز يەتكۈسىز بۇ كائىنات ، ئەقلىنى لال قىلىدىغان ، ئاجايىپ ، پۇختا نىزاملىق بۇ كائىنات ئۆزىنى ئۆزى بارلىققا كەلتۈرىشى ياكى ھىچبىر ياراتقۇچىسىز تاسادىپىي بارلىققا كىلىشى مۇمكىنمۇ ؟ !

بىر سەھرادا ياشايدىغان كۆچمەن ئەرەپ بۇ ئەقلى دەلىلىنى چۈشەنگەن ۋە ئۇنى ئۆز ئۇسلۇبى بىلەن ئىپادىلەپ بەرگەن . ئۇنىڭدىن: " پەرۋەردىگارىڭنى قانداق بىلىدۇ ؟ " دەپ سورالغاندا ، ئۇ : " ئەگەر سەن تۆگە مايسىنى كۆرسەڭ ، بىر تۆگىنىڭ بۇ يولدىن ئۆتكەنلىكىنى بىلسەن . ۋە ئەگەر سەن بىر ئاياق ئىزىنى كۆرسەڭ ، بىر ئادەمنىڭ بۇ يولدىن ئۆتكەنلىكىنى بىلسەن . شۇڭا بۇ يۇلتۇزلۇق ئاسمان ، تاغ يوللىرى بار زىمىن ، ئىگىز دولقۇنلۇق دىڭىزلارنىڭ ھەممىسى ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچى ، كۆرۈپ

تۇرغۇچى زاتنىڭ بارلىقىنى كۆرسەتمەمدۇ ؟ !!" دەپ جاۋاب بەرگەن .

ئىككىنچى : ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ پەرۋەردىگارلىقى ھەققىدە ئىشىنىش

يەنى ، ئۇنىڭ شىركى يوق ۋە ياردەمچىسى يوق بىردىنبىر پەرۋەردىگارلىقى ھەققىدە ئىشىنىش .

پەرۋەردىگار : يارىتىش ، ھۆكۈمرانلىق قىلىش ، تىزگىنلەش كۈچى بار زات دىگەنلىك بولۇپ ، ئاللاھتىن بۆلەك ياراتقۇچى ،

ئاللاھتىن بۆلەك ھۆكۈمران ، ئاللاھتىن بۆلەك ئىشلارنى تىزگىنلىگۈچى يوق . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : **جەزمەنكى ، يارىتىش ۋە**

ئەمىر-پەرمان قىلىش ئۇنىڭ ئىلكىدە . [ئەئىراف(ئىگىزلىك): 45]

« **ظئىتقەنك،سەلئەرضە ظاسماندەن (يامغۇر ياغدۇردىص)زئىمەندەن(ضەبىا ظىندىرىص)كەم رەزەق بئىرەدۇ؟ سەلئەرنەت**

ظائلاش ۋە كآرش قابەلەيەتتەلئارنە كەم باشقۇردۇ؟ تەرك شەيظەلئەرنە ظألىك شەيظەلئەردەن كەم صەبدا قەلەدۇ؟ظألىك

شەيظەلئەرنە، تەرك شەيظەلئەردەن كەم صەبدا قەلەدۇ؟ (خالايقەنئەت)ظەشەلئەرنە كەم ظەدارە قەلەدۇ؟ظئلاز(بئلازغا

جاۋابەن): اللەدەيدۇ. ظئىتقەنك،(اللە دەن غەبىرەيىضە حوقدندش بەلئەن اللە نەت ظازابەدەن) قورقمامسەلئەر؟ [يۇنۇس: 31]

اللە ظاسماندەن زئىمەنغە بولغان (مەخلىقاتەنئەت) ظەشەلئەرنە ظەدارە قەلەص تذرەدۇ،ئاندىن ئۇلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا

ئۆرلەيدۇ . [سەجەدە: 5]

ظئەنە شذ اللە سەلئەرنەت صەرۋەردەضارەتلاردۇر، صادەشاھلەق ظذئەنئەتغا خاستۇر، اللەنە قويدص حوقدندۇئاتقان

بذئەلئەرتلار قەلەلەك نەرسەضە ظەضە ظئەمەس .

[فاتىر(ياراتقۇچى): 13]

فاتىھە سۇرىسىدىكى **قىيامەت كۈنىنىڭ خوجاينىدۇر [مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ]** ھەققىدە مۇلاھىزە قىلىسكىز ، ئۇنىڭ يەنە بىر تونۇلغان

ئوقۇلۇشى : **[مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ]** (قىيامەت كۈنىنىڭ پادىشاھىدۇر) بولۇپ ، ئەگەر بۇ ئىككى ئوقۇلۇش بىرلەشتۈرۈلسە ، ئاجايىپ

بىر مەنە ھاسىل بولىدۇ . چۈنكى پادىشاھ خوجاينىغا قارىغاندا ھۆكۈمرانلىق ۋە كۈچ-قۇدرەتتە ئۈستۈن ئورۇندا تۇرىدۇ . ئەگەر

ئاللاھنىڭ ھەم پادىشاھ ھەم خوجاينىلىقى جەملەنسە ، ئۇنداقتا ئىش مۇكەممەل بولىدۇ ، يەنى ھەم ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ ھەم

ئىشلارنى ئورۇنلاشتۇرىدۇ .

ئۈچۈنچى : ئۇنىڭ ئىلاھلىقىغا ئىشىنىش

يەنى ، ئۇنىڭ شىركى يوق ھەقىقىي ئىلاھ ئىكەنلىكى ھەققىدە ئىشىنىش .

[ئىلاھ] سۆزىنىڭ مەنىسى ، سۆيۈلگۈچى . يەنى ، سۆيۈش ۋە ئۇلۇغلاش بىلەن ئىبادەت قىلىنغۇچى . ھەمدە بۇ [لا ئىلاھە

ئىللەللاھ] نىڭ مەنىسى ، يەنى ، ئاللاھتىن بۆلەك ھەقىقىي ئىبادەت قىلىنغۇچى يوق . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : **سەلئەرنەت**

ظەللاھەتلاز بەر ظەللاھتۇر،ظذئەندەن باشقا ھئە مەبذد(بەرھەتق) يوقتۇر؛ظذ ناھايەت شەصقەتەلەكتۇر،ناھايەت مئەربانۇر .

[بەقەرە(ئىنەك): 163]

اللە ظادالەتتە بەرصا قەلغان ھالدا ضذۇاھلەق بەردەكك،ظذئەندەن باشقا ھئە مەبذد (بەرھەتق) يوقتۇر.صەرەشتەلئەرمذ،ظەلەم

ظئەلەلئەرمذ شذنداق ضذۇاھلەق بەردەك؛ظذئەندەن باشقا ھئە مەبذد (بەرھەتق)يوقتۇر،ظذ غالەبتۇر،ھئەكەت بەلئەن ظەش

قەلغذحەدۇر . [ئال ئىمران(ئىمران ئائىلىسى): 18]

سۈپەت ئاللاھنىڭدۇر . ئاللاھ غالىپ ، ۋە دانادۇر . [رۇم(رىم) : 27]

بۇ ئايەت ئاللاھنىڭ مۇكەممەل سۈپەتلىرىنىڭ مۇقەررەلىكىگە دەلىل ، چۈنكى ، ئايەتتىكى **مەسەلۇل ئەئىپلا** نىڭ مەنىسى : ئەڭ مۇكەممەل سۈپەت . بۇ ئىككى ئايەت ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملار ۋە يۈكسەك سۈپەتلەرگە ئىگە ئىكەنلىكىنى ئومۇمى ھالدا مۇقەررەلەشتۈرىدۇ . لىكىن ئۇنىڭ تەپسىلاتى كىتاب ۋە سۈننەتتە كۆپ . بۇ ساھە ، يەنى ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى ساھەسى بولسا ئۇممەت ئارىسىدا ئىختىلاپ ۋە مۇنازىرە ئەڭ كۆپ شەكىللەنگەن ساھەلەرنىڭ بىرى بولۇپ ، ئۇممەت ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى ھەققىدە ھەر خىل مەزھەپلەرگە بۆلۈندى .

بىزنىڭ بۇ ئىختىلاپقا قارىتا مەيدانمىز بولسا ئاللاھ مۇنۇ سۆزىدە بۇيرىغان نەرسە : **قەلعتلار،ظەئىضەر سەلتەر بىر شەپىظەدا ظەختەلەلەص قەلەشەص قەلسائالار،بذ توغرىدا اللە غا ۋە صەپغەمبەرضە مذرا جەظەت قەلعتلار،ظەئىضەر سەلتەر اللە غا ۋە ظاخەرەت كىنەضە (ھەقەقىي)ظەشەنەدەغەن بولسائالار . [نىسا(ئاياللار) : 59]**

بىز بۇ تالاش-تارتىشلارنى ساھابىلەر ۋە تابىئىيىنلاردىن ئىبارەت توغرا يولدىكى پىشقەدەملەرنىڭ بۇ ئايەت ۋە ھەدىسلەرگە قارىتا چۈشەنچىسىدىن توغرىسىنى ئىزدىگەن ھالدا ئاللاھنىڭ كىتابى ۋە ئەلچىسىنىڭ(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) سۈننىتىگە مۇراجىئەت قىلىمىز . چۈنكى ئۇلار ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ نىمە دىمەكچىلىكىنى ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسىنىڭ(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) نىمە دىمەكچىلىكىنى بۇ ئۇممەت ئىچىدە ئەڭ بىلگۈچىلەر . ئابدۇللاھ بىن مەسئۇد پەيغەمبەرنىڭ(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ھەمراھلىرىنى سۈپەتلەپ راست ئېيتقاندى : " كىمكى بىر يولغا ئەگەشمەكچى بولسا ، ئۆلۈپ كەتكەن كىشىنىڭ يولىغا ئەگەشسۇن . چۈنكى ھايات كىشىنىڭ (خاتالىققا) قىزىقتۇرلىشىدىن ئەمىن بولغىلى بولمايدۇ . بۇ مۇھەممەدنىڭ(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ھەمراھلىرى بولسا بۇ ئۇممەتنىڭ ئىچىدە قەلبى ئەڭ پاك ، بىلىمى ئەڭ چوڭقۇر ، ئىدىيىسى مۇرەككەپلىكتىن ئەڭ خالىي كىشىلەر بولۇپ ، ئاللاھ ئۇلارنى دىنىنى بەرپا قىلىشقا ، ۋە پەيغەمبەرگە(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ھەمرا بولۇشقا تاللىغان خەلق . شۇڭا ئۇلارنىڭ ھەق-ھوقۇقلىرىنى تونۇڭلار ، ئۇلارنىڭ يوليورۇقلىرىنى چىڭ تۇتۇڭلار . چۈنكى ئۇلار توغرا يوليورۇققا ئەگىشىپ ماڭغاندى . "

بۇ مەسىلىدە پىشقەدەملەرنىڭ يولىدىن چىقىپ كەتكۈچى ھەرقانداق كىشى - خاتالاشقۇچى ، ئازغۇن ، مۇئىمىنلەرنىڭ يولىدىن باشقىسىغا ئەگەشكۈچى ھەمدە ئاللاھنىڭ مۇنۇ سۆزىدە تىلغا ئېلىنغان ئاگاھلاندىرۇشقا ھەقلىق بولغۇچى : **كەمكە ظازەضە توغرا يول ظىئەق بولغاندىن كئىيەن ، صەپغەمبەرضە مذخالەصەتەلەك قەلەدەكەن ، مأمەنلەرنەت يولەدىن غەيرەيىضە ظەضەشەدەكەن ، ظذەن ظاز يولەغا قويدىص بئرىمەن ، ظذەن (ظاخەرەتتە) جەھەننەمۇضە كەرضەنمەن ، جەھەننەم نئەمەدئەن يامان جاي! [نىسا (ئاياللار): 115]**

ھەمدە ئاللاھ توغرىغا يىتەكلىنىشكە ، ئىشىنىشنىڭ(ئىيماننىڭ) پەيغەمبەر ھەمراھلىرى ئىشەنگەن نەرسىگە ئوخشاش بولۇشنى شەرىت قىلدى : **ئەگەر ئۇلار سىلەر ئىشەنگەندەك ئىشەنسە ، ئاندىن ئۇلار توغرىغا يىتەكلەنگەن بولىدۇ . [بەقەرە(ئىنەك): 137]** شۇڭا پىشقەدەملەرنىڭ يولىدىن چىقىپ كەتكۈچى ۋە يىراقلاشقۇچى ھەر قانداق كىشى پىشقەدەملەرنىڭ يولىدىن يىراقلاشقان مىقداردا توغرىغا يىتەكلىنىشنى يوقاتقان بولىدۇ .

مۇشۇنىڭغا ئاساسەن ، بۇھەقتە ئاللاھ ئۆزىگە مۇقەررەلەشتۈرگەن ياكى ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ئۇنىڭغا مۇقەررەلەشتۈرگەن ئىسىملار ۋە سۈپەتلەرنى مۇقەررەلەشتۈرۈش ، قۇرئان ۋە سۈننەت تېكىستلىرىنىڭ ئاشكارا مەنىسىنى ئېلىش ، ھەمدە ئۇنىڭغا پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ھەمراھلىرى ئىشەنگەندەك ئىشىنىش ۋاجىپ ، ئاللاھ ئۇلاردىن رازى بولسۇن. چۈنكى ئۇلار بۇ ئۇممەتنىڭ ئەڭ ياخشى ۋە ئەڭ ئالىم كىشىلىرى .

لىكىن بىلىشىمىز كىرەككى ، بۇنىڭدا ساقلىنىشقا تىگىشلىك تۆت نەرسە بار بولۇپ ، كىمكى ئۇلارنىڭ بىرىنى سادىر قىلسا ، ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى ھەققىدە ئىشىنىشنى ئۇ ۋاقىپ قىلغاندەك ئىشقا ئاشۇرمىغان بولىدۇ . كىمكى بۇ تۆت ئاگاھلاندىرۇلغان نەرسىدىن ساقلانمايدىكەن ، ئۇنىڭ ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى ھەققىدىكى ئىمانى توغرا ئەمەس . ئۇلار بولسا : تەھرىيف (بۇرمىلاش)، تەئبىتىل (رەت قىلىش) ، تەمسىيل (ئوخشىتىش) ، تەكىيف (قانداقلىقنى سۈرۈشتە قىلىش) .

شۇڭلاشقا بىز ، ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى ھەققىدىكى ئىماننىڭ مەنىسى بولسا [ئاللاھ كىتابىدا ، ياكى ئەلچىسىنىڭ(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) سۈننىتىدە ئۆزىگە مۇقەررەلەشتۈرگەن ئىسىملار ۋە سۈپەتلەرنى ئۇنىڭغا لايىق رەۋىشتە ، بۇرمىلاشتىن ، مەنىسىنى ئىنكار قىلماستىن ياكى قانداقلىقنى سورىماستىن ياكى ئۇنى مەخلۇقاتلىرىغا ئوخشاستىن مۇقەررەلەشتۈرۈش .] دىدۇق .

تۆۋەندە بىز ساقلىنىشقا تىگىشلىك بۇ تۆت نەرسىنى قىسقىچە بايان قىلىپ ئۆتىمىز :

1- تەھرىيف (بۇرمىلاش)

ئۇنىڭ مەنىسى : قۇرئان ۋە سۈننەت تېكىستلىرىنىڭ مەنىسىنى ئۇنىڭ ھەقىقى مەنىسىدىن ئۆزگەرتىش . يەنى ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرى ۋە يۈكسەك سۈپەتلىرىنى ئۇلۇغ ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مەقسەت قىلمىغان باشقا بىر مەنەگە ئۆزگەرتىش .

ئۇنىڭ مىسالى :

ئاللاھنىڭ قولى بارلىقىدىن ئىبارەت سۈپىتى قۇرئان ۋە سۈننەتنىڭ نۇرغۇن تېكىستلىرىدە كەلگەن بولسىمۇ ، ئۇنىڭ مەنىسىنى نىئەمەت ياكى كۈچ-قۇدرەت دەپ بۇرمىلاش .

2- تەئبىتىل (رەت قىلىش) :

ئۇنىڭ مەنىسى : گۈزەل ئىسىملار ياكى يۈكسەك سۈپەتلەرنىڭ ھەممىسىنى ياكى ئۇنىڭ بىر قىسمىنى رەت قىلىپ ، ئاللاھ بۇ ئىسىم ۋە سۈپەتلەرگە ئىگە ئەمەس دېيىش .

قۇرئان ياكى سۈننەتتە ئىسپاتلانغان ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ياكى سۈپەتلىرىنىڭ قايسى بىرىنى رەت قىلغۇچى كىشى ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى ھەققىدە توغرا ئىشەنگەن بولمايدۇ .

3- تەمسىيل (ئوخشىتىش) :

بۇنىڭ مەنىسى : ئاللاھنىڭ سۈپىتىنى مەخلۇقنىڭ سۈپىتىگە ئوخشىتىپ ، ئاللاھنىڭ قولى مەخلۇقنىڭ قولىغا ئوخشاش ، ياكى

ئاللاھ مەخلۇق ئاڭلىغانغا ئوخشاش ئاڭلايدۇ ، ياكى ئۇلۇغ ئاللاھ ئىنسان ئورۇندۇققا قارارلانغىنىغا ئوخشاش ئەرىشكە قارارلاندى ... دېيىش، ۋە باشقىلار .

شۈبھىسىزكى ، ئاللاھنىڭ سۈپەتلىرىنى ئۇنىڭ مەخلۇقاتىنىڭ سۈپەتلىرىگە ئوخشىتىش خاتا ۋە باتىل . ئاللاھ مۇنداق دېگەن :
ھېچ نەرسە ئۇنىڭغا ئوخشىمايدۇ . ھەمدە ئۇ ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچى ۋە كۆرۈپ تۇرغۇچى . [شۇرا (كىڭىشش) : 11]

4- تەكپىف (قانداقلىقىنى سۈرۈشتە قىلىش) :

بۇنىڭ مەنىسى : بۇ ئاللاھنىڭ سۈپەتلىرىنىڭ ماھىيىتىنى ۋە قانداقلىقىنى بەلگىلەش بولۇپ ، بۇ ئارقىلىق ، ئىنسان ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ سۈپىتىنىڭ قانداقلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىشقا ياكى بىرەر سۆزنى ئوتتۇرغا قويۇشقا ئۇرۇندۇ .

بۇ قەتئىي مەنىسىز (باتىل) . ئىنساننىڭ ئۇنى بىلىشى مۇمكىن ئەمەس . ئاللاھ مۇنداق دېگەن : **ئۇلار ئاللاھنىڭ بىلىمىدىن ھېچنىمىنى ئۇقمايدۇ . [تاھا : 110]**

كىمكى بۇ تۆت نەرسىنى مۇكەممەللەشتۈرسە ، ئاندىن ئۇلۇغ ئاللاھ ھەققىدە توغرا ئىشەنگەن بولىدۇ .
 ئۇلۇغ ئاللاھتىن ئىماندا مۇستەھكەم تۇرغۇزۇشنى ھەمدە ئۇنىڭ ئۈستىدە جىنىمىزنى ئىلىشىنى سورايمىز .
 ھەمدە ئاللاھ ياخشى بىلىدۇ .

پېشىۋا ئىبنۇ ئۇسەيمىننىڭ **ئىمان ئاساسلىرىنىڭ شەرھى** رسالىسىغا قاراڭ .